

Behalve de reeds genoemde oude namen vindt men o.a. Tolhuis, Barrier, De Zwaan, Het Witte Paard, De Bonte Os, De Keizer, De Pater Noster, Het Pannenhuis, De Kroon enz.

Omdat velen het woord "herberg" een enigzins ordinaire naam vonden, is men in de loop der jaren "Café", "Koffiehuis", "CaféRestaurant" en "Hotel" gaan zeggen. De laatste tijd echter vindt men hier en daar weer het woord "herberg".

Na afloop dankte de Secretaris de hr. Knippenberg voor zijn interessante lezing en zei te hopen hem in het volgende seizoen hier nog eens met een andere lezing terug te mogen zien, waarna de vergadering werd gesloten.

M.H.J. Pennings.

HET HEEMKAMP, GEHOUDEN TE ST. OEDENRODE VAN 9 TOT EN MET
12 JULI 1969. Verslag van M.J. de Wit. (I).

Het 21e Heemkundig Werkkamp van Brabants Heem werd in het afgelopen jaar georganiseerd door de Heemkundekring "De Oude Vrijheid" te Sint Oedenrode. Deze plaats was enkele eeuwen lang de hoofdplaats van het kwartier Peelland van de Meierij van 's-Hertogenbosch. Ongeveer 90 personen waren naar Rooij gekomen, samen met die uit Rooij 100 deelnemers uitmakend. Tussen 17 en 19 uur werden we ontvangen in Hotel "van Eyk", tegeover de markt. Alle deelnemers ontvangen bij aankomst een grote envelop met als inhoud: een insigne met het gemeentewapen van St. Oedenrode, waaraan bevestigd een paar klompjes, een lijst met namen en adressen van de deelnemers, een welkom van de V.V.V., een route-beschrijving voor de excursies en een kaartje van de kom van St. Oedenrode.

Zoals de laatste jaren gebruikelijk, werden we onthaald op boeremik, beïgd met gerookte ham en koffie, daarna kennis maken op de kwartier-adressen. Goed half acht terug in Hotel van Eyk voor de openingsbijeenkomst werd het welkomstwoord gesproken door August van Breugel, De Voorzitter van "De Oude Vrijheid", die ons hartelijk verwelkomde en leerzame dagen toewenste. Dan kwam de liederenbundel "de Brembos" te voorschijn, om onder leiding van Piet Dorenbosch het eerste lied te zingen, het openingslied: "Eene is de Heer van het leven". Dan volgde de vertoning van dia's en films van het vorige werkkamp, dat was gehouden in Zundert, waarvan nu de Voorzitter H. Kunst en de Secretaris J.v. Hasselt aanwezig

waren om de Heemvlag over te dragen. Wim van Rooij, de actieve secretaris van " De Oude Vrijheid ", was daarna aan de beurt om aan de hand van dia's een inleiding te houden voor de excursie van de eerste dag. Daarna bleven we nog gezellig bijeen met af en toe een liedje uit "de Brembos".

Donderdag om 9 uur verzamelen op de markt bij het vroegere gemeentehuis, voor de fietstocht door de kom van Rooij. Via de Borchmolendijk de Dommel over naar Eerschot, een van de twee oudste woonkernen. Doel was de bezichtiging van de zogenaamde knoptoren. Deze staat vlak bij de Dommel. Deze langste rivier van Noord-Brabant, die in Belgisch Limburg ontspringt, slingert zich met zo'n grillige bochten door Rooij, dat je ze als het ware overal tegenkomt. De twee grootste kronkels heeft men er afgeneden, zoals ik zag op de plattegrondkaart van de gemeente. Maar nu terug naar de knoptoren. Hij werd gebouwd omstreeks 1400. Thans is het geen "knop"toren meer. De torenspits met peervormige knop is bij een geweldige storm op 9 nov. 1800 neergestort op het dak van de kerk, dat mede werd vernield. De spits, die men er daarna heeft opgezet, heeft als punt een lantaarn. De kerk is niet meer in haar vroegere grootte herbouwd. Men heeft de zijbeuken eraf gelaten en de muren gebouwd langs de pilaren, die men nu aan de binnenkant nog kan zien zitten. Dit kerkje wordt gebruikt door de Hervormden. De oude muren zijn blijven staan tot een hoogte van ruim twee meter. Ik merkte op, dat zij dezelfde nissen hebben aan de binnenkant als de kerk van Bakel. In het afgelopen jaar zijn deze oude muren gerestaureerd evenals het kerkje - de toren is al een paar jaar eerder gerestaureerd - alles onder leiding van A. van Breugel. Op deze plaats te Eerschot werd in de 10e eeuw al een, in steen opgetrokken kerk gebouwd.

We gingen langs dezelfde weg terug over de Dommelbrug, Borchmolendijk - de molenwiel is nog te zien dicht bij deze straat - de markt over, om vooraan op de Heuvel links het kerkplein op te rijden van de tegenwoordige St. Martinuskerk. Hier zijn we op de plaats van het oude Rod, de andere oudste woonkern van de gemeente. Deze kerk staat op de plaats, waar oorspronkelijk een kerk werd gebouwd ter ere van Sint Oda in het midden der 12e eeuw. Aan deze kerk was een Collegiaal kapittel van Kanunniken verbonden. Het in 1498

aan deze kerk gebouwde hoogkoor bestaat nog. Bij het bouwen van een nieuwe kerk op de plaats van de oude in 1808 bleef dit hoogkoor staan en werd als zodanig aan die nieuwe kerk verbonden. En bij het bouwen van de thans bestaande kerk in 1913 werd het weer niet gesloopt, doch nu is het een zijkapel naast het nieuwe hoogkoor. Aan de buitenkant van de kerk is dit mooi te zien. Deze kerk is dus sinds de Franse revolutie de kerk voor de Katholieken onder de patroon Sint Martinus, die vroeger de patroon was van de kerk van de knoptoren. In de kerk is een mooi orgel van Smits te zien, mooie beeldengroepen, gebrandschilderde ramen met historische voorstellingen betreffende het leven van de H.Oda. Voor in de kerk liggen nog grafzerken; ik meen, van de vroegere kanniken. In de sacristie waren voor ons de reliquiën uit de kast gehaald, o.a. van de H.Oda, het H.Kruis enz. Hierna gingen we het kerkhof op, langs het boven omschreven oude gedeelte van de kerk naar het graf van Bisschop Bekkers. Deze wilde in zijn geboorteplaats begraven worden. Het graf ligt net voor de Sint Oda-kapel. Deze staat op het z.g.n. Odabergje. Hier heeft zij volgens de overlevering haar laatste levensjaren doorgebracht en is zij in 726 gestorven. In 1926 is dit feit op luisterrijke wijze herdacht met o.a. een prachtige optocht. De toenmalige deken en pastoor A.J. van Erp, die 40 jaar herder was over St.Oedenrode, bevorderde de verering van de H.Oda, zoveel hij kon. Enkele jaren later, in 1934, is op voornoemd Odabergje een nieuw kapelletje gebouwd. Het is rond van vorm \pm 5 meter doorsnee, in het midden in zittende houding een groot beeld van de heilige en tegen de achterkant van de kapel een levensgroot beeld dat voor de bouw al op het heuveltje stond, waar voor de hervorming al een kapelletje stond. Ten zuiden van kerk en kerkhof is de plaats, waar vroeger de oude burcht van Rode heeft gestaan. In de Frankische tijd zouden er gouwgraven van Taxandrië gewoond hebben. Later woonden er de graven van Rode. Toen in 1010 de laatste als bisschop van Utrecht stierf, werd het graafschap Rode leenroerig aan het bisdom Utrecht. Op het eind van de 12e eeuw werd Rode de hoofdplaats van het kwartier Peelland van de Meierij van 's-Hertogenbosch in het hertogdom Brabant. Hertog Jan bouwt in die tijd een jachtslot op de plaats van de oude burcht. In 1232 verleent Her-

tog Hendrik stadsrechten aan St.Oedenrode evenals aan Eindhoven. Onze route vervolgend door het Kerkstraatje komt men op de hoek, waar dit straatje op de Heuvel uitloopt aan het Sint Paulus-gasthuis. Het werd in 1546 gesticht door Jan Philip van Ameroijen. Het waren oorspronkelijk 9 woninkjes voor alleenstaande vrouwen; er zijn er nog een zestal van over, die nodig gerestaureerd moeten worden en van sanitair voorzien. Als men, ze nog als woningen wil gebruiken. Hierna gingen we de twee kastelen bezichtigen. Eerst naar Henkenshage. Op de binnenplaats werden we door het gemeentebestuur ontvangen en toegesproken door de burgemeester, het gemeentepersoneel bood ons een kop koffie of thee aan. Het oorspronkelijk kasteel was niet zo groot, het dateert uit de 13e eeuw. Veel later nl. tegen het midden van de vorige eeuw heeft het zijn tegenwoordige vorm gekregen, doordat er een verdieping opkwam en twee hoektorens aan het hoofdgebouw met het poortgebouw, waarin woningen voor het personeel en er naast stallingen voor de paarden, bergruimten en nog een bredere toren aan de noordwesthoek van het geheel. Deze torens en beide muren zijn toen nog van kantelen voorzien, om het geheel een middeleeuws aanzien te geven. Het kasteel is in het bezit geweest van diverse adellijke families, die er meestal ook woonden. De laatste twee wil ik vermelden. In het midden van de 18e eeuw kwam er de familie van Haren wonen. Baron Willem van Haren was 20 jaren Kwartierschout en Dijkgraaf van Peelland. In het begin van de 19e eeuw kwam het kasteeltje in het bezit van de adellijke familie de Girard de Niolet-van Coehoorn. Mannelijke leden van deze, van oorsprong Franse familie bekleedden hoge functies in de Nederlandse koloniën. Dezen hebben ook de boven beschreven verbouwing en uitbreiding laten uitvoeren. In 1904 is het in eigendom overgegaan aan Theodoor van Gulick uit 's-Hertogenbosch. In 1940 heeft de gemeente het aangekocht. Er ligt ook een groot stuk park omheen met vele bomen o.a. eiken. In de oorlog was het een tijd lang districts-distributiekantoor. Nu is er een bibliotheek met openbare leeszaal in ondergebracht, en kantoren voor sociaal en maatschappelijk werk. Als ook de bijgebouwen, de vroegere dienstwoningen en stallen zijn gerestaureerd, kan daar het museum komen, waarvoor de Heemkundekring van Rooij al veel oude voorwerpen heeft

verzameld.

Het volgende obje^ct dat op het pr^ogram stond, was Dommelrode. Het oudste gedeelte van wat er nu staat, wordt gedateerd begin 16e eeuw. Het heeft ook verschillende eigenaren en bewoners gehad. Van deze wordt met ere genoemd Jonker Marcus van Gerwen. Hij was bijna een halve eeuw lang Kwartierschout van Peelland, juist in de moeilijke periode van de tachtigjarige oorlog, toen hij moedig streed voor de belangen van het Hertogdom. Hij was de laatste katholieke Kwartierschout. In 1819 werd Dommelrode klooster onder de naam Mariëndaal. De zusters, die er kwamen wonen, waren Reguliere Kanunnikessen van St. Augustinus. Die woonden eerst in Diest, in het in 1422 gestichte slotklooster Mariëndaal. Door de anticlericale stromingen van het Josefisme werden zij genoodzaakt uit te wijken naar Noord-Brabant. Na een verblijf van 5 jaren in Eersel en een 20-tal jaren op Henkenshage, betrokken zij in 1819 het slot Dommelrode, dat voor hen was aangekocht. Deze zusters lieten er een grote vleugel aanbouwen, het pensioonaat, verder een kapel, een refter, gebouwen voor de boerderij en een woning voor de Rector. Deze zusters zijn in november 1954 naar Deursen bij Ravenstein vertrokken, waar zij een fusie aangingen met ordesgenoten, die naar het vrije land van Ravenstein waren gevlucht, toen zij op bevel van de Staatse overheden hun klooster Soeterbeek onder de gemeente Nuenen moesten verlaten, omdat na de vrede van Munster in de republiek geen kloosters meer mochten bestaan. In dat jaar 1954 heeft de gemeente St. Oedenrode ook Dommelrode aangekocht. In 1960 werd besloten er een gemeentehuis van te maken. Bij de restauratie zijn de gebouwen, die de zusters bijgebouwd hadden, behalve het z.g.n. pensioonaat, alle weer afgebroken. Onder de deskundige leiding van August van Breugel is de restauratie in 1963 klaargekomen. In oktober is het mooie gemeentehuis plechtig geopend. (Wordt vervolgd)

FABRIEKS- EN AMBACHTSNIJVERHEID TE GEMERT IN 1906.

In 1906 waren er in Gemert als fabriek aan te merken de volgende bedrijven waarvan de eigenaren in het algemeen een naam hebben, waarvan de klank ons, zacht uitgedrukt, niet geheel onbekend voorkomt, al spreken we hier dan over een tijd, die